

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

De iuramenti interpretatione, & dispensatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96556](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96556)

dum, ut petitor in iudicio obtineat. Qui vero huic opinioni accessere, variis modis conantur respondere his rationibus, quas in prioris sententiae confirmationem adduximus. Sed quia praecipua huius quaestiones disputatio pendet ab intellectu Iuriconsulti in d. leg. si quis pro eodem. oportet hic perpendere, an verum sit, quod ex eo loco frequentissime Bartol. & alii deduxerunt: nempe iure Caesareo ex iuramento nec obligationem oriri, nec actionem dari: unde inferunt iuramentum non esse modum inducendae obligationis. Nam si quis pro eo, qui libertus non est, fideiussit, quia se praestaturum operas iurauerit, non tenebitur, ut Iuriconsulto visum est. quo fit, manifestum esse, ex ea promissione iurata, nec civilem, nec naturalem obligationem oriri. Quod si civilis aut naturalis precederet, tenebatur utique fideiussor, l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiussoribus. Imo haec iurata promissio nec vim habet pacti nudi: quia secundum Bartolum qui iurat, non parti, sed Deo promittit, caput. debitorum. de iurand. atque ideo pactum id dici non potest, cum non sit duorum consensus, l. prima. ff. de pact. Hac autem posterior ratio satis est debilis ad probandum promissionem iurata adhuc nec pacti nudi vim obtinere. Siquidem & ea promissio plerumque, & frequentissime pactum est: cum consensus accesserit iurantis, & eius, cui iuramentum fit, saltem tacitus, l. qui patitur. ff. mandat. Idcirco vere pactum, ea promissio quae iuramento fit, censetur. Nec quicquam oberit text. in d. cap. debitorum. ubi probatur, ex iuramento Deo, non parti, obligationem acquiri. Id etenim verum est in his casibus, quibus obligatio parti dari non potest ob turpitudinem quae acquisitionem impedit. Si quis tamen equidem promittat Titio usuras soluere cum iuramento: nulla profecto Titio acquiritur obligatio: quia quo ad eum, promissio, aut potius promissionis extorsio illicita est. Attamen propter religionem iuramenti, quia is qui iuravit, licite potest iuramentum servare, idque Deo reddere, quem habuit promissionis testem, cogitur usuras soluere ad petitionem ipsius usurarii, qui obligationi erga Deum iurate adiectus censetur, quo ad solutionem, eaque adiectio in ipsius adiecti fauorem intercessit: ideoque is agere poterit, & remittere illam obligationem iuramenti: quemadmodum explicarunt Anton. & Imol. 2. colum. in dict. caput. debitorum. Fortun. eleganter in dicto caput. 1. de pactis. numero 27. secundum quos nec principaliter nec minus principaliter ex iuramento de soluendis usuris obligatio parti, & sic usurario queritur: quamvis Cardin. Abbas & Felin. in dicto caput. debitorum. existimauerint, minus principaliter, & ut vulgo dici solet, secundario, parti obligationem dari. quod iure defendi non potest. refragatur enim ius naturale, quod acquisitionem istam impedit. Iuramentum vero ob eius religionem eum effectum habet, ut usura promissa cum iuramento, soluende omnino sint, quia Deo reddi debet iuramentum: licet itatim repeti possint usurae. Sed si quod iuramento promittitur, licitum sit ex parte promittentis, & illius cui promissio fit, conuenit nulla ratio virget, quin existimemus, ex iuramento parti, Deo teste & intercessore, promitti, & obligationem acquiri. quod probat praeter alia multa text. singularis in caput. ecce. 22. quaestione 5. Quamobrem haec posterior Bartol. ratio satis friuola apparet: & tamen haec opinio, quod iure civili ex iuramento promissorio nec obligatio, nec actio nascatur, communis est, sicuti testantur Alexand. Iason & Cagnolus in l. si quis maior. C. de transactionibus. & Lancelot. Galiula in Rubric. ff. de verborum obligation. fol. 6. colum. 3. Fortun. in dict. cap. 1. de pact. num. 23. & Coraf. in dict. admonendi. numer. 12. Ceterum aduersus hanc communem sententiam est gloss. in l. 1. C. de operis libert. quae expressim voluit, etiam iure civili ex iuramento promissorio actionem & obligationem oriri, & competere. Eius opinionem conantur defendere, & aliis frequentissime refragantibus, Fortun. Cora. in praalleg. locis, & Fran. Purp. in dict. l. si quis maior not. 21. Et probatur haec sententia contra communem in l. vi iurand. ff. de oper. lib. vbi I. C. palam fatetur, oriri obligationem, & actionem competere ex iuramento, quo libertus operas patrono praestare promiserit, l. vlt. ff. de lib. caus.

Huic vero auctoritati non satis respondetur, si secuti Bartol. & aliorum opinionem dixerimus, speciale esse in libertis quod ex iuramento operarum promissorio obligetur. Quia non est vere speciale in iuramento liberti: quod in dicta lege à Iuriconsulto responsum fuit. Quae quidem res eo amplius manifesta erit, quo ipsam ab eo, qui iurauerit,

mus. Sciendum etenim est operarum officialium promissionem ab ingenio emissam nullam producere obligationem, quia deberi alij quam patrono non possunt: atque ideo nullum obligari nisi libertum, cum libertatis causa imponatur, l. 2. & l. opera. ff. de oper. libert. etiam si per stipulationem solennem fuerint promissa, dict. l. opera in verum. & in l. servus. ff. eodem tit. textus optimus in l. penultima. ff. de obsequiis à l. b. pat. praefat. & in l. penultima. ff. si quis à paren. fuerit manumissus, ex quibus conitatur, frustra operas libertatis causa solitas imponi parentem liberos manumittentem stipulari, tamen si iuramentum promissioni accesserit, tradit post alios Iason in l. si non forem. §. libertus colum. 7. ff. de condit. indeb. libertus autem has operas polliceri per stipulationem, aut iurando dubio procul poterit, l. vi iurand. superius citata. Idque statutum est in premium libertatis. Hinc sane fit haec in quaestione contronversia discrimen in hoc constituendum fore, quod operarum promissio libertis, vel ingenuis fit. Nam libertus promittens operas per stipulationem, vel iurandum obligatur: cui obligationi legitime accedit fideiussor. Ingenuus vero primitus operas, vel per solennem stipulationem, vel per iurandum, non obligatur: nec ius civile talem promissionem admittit: imo etiam improbat, adeo quidem ut nec velit, fideiussorem ei accedere, dict. l. si quis pro eodem. quae Iuriconsulti responsio alioqui à veteribus prae intellecta, non procedit ex eo, quod iurandum iure civili nec obligatorum, nec actionem inducat. Nam & in ea specie, quae traditur in d. l. si pro eodem, si ingenuus per solennem stipulationem operas promississet, non obligaretur, nec huic promissioni posset accedere fideiussor: sicuti constat in dict. l. opera in verum & in dicta l. servus. ff. de oper. libert. Quae ratione satis liquet, nihil pertinere ad Iuriconsulti responsum, quod ex iuramento obligatio iure Caesareo non nascatur, id etenim parum refert, cum & ex solenni stipulatione iure civili obligatio nascatur, & actio competat: & tamen idem Iuriconsultus respondisset in promissione, quae facta fuisset per solennem stipulationem. Igitur ratio decisionis illius ea est, quod promissio operarum ab ingenio procedens, utcumque fiat, vel per iurandum, vel solennem stipulationem, nec obligationem inducat, nec actionem pariat. Unde erroneum est, aut saltem non satis conueniens existimare Iuriconsultum in dict. leg. si quis pro eodem, ex eo respondisse, non procedere fideiussoriam obligationem, quia ingenuus per iurandum operas promississet: siquidem eodem modo nec procederet obligatio fideiussoria: imo nec principalis, si per stipulationem solennem opera fuisset promissa. Promissio autem operarum in dubio de officialibus intelligitur, hoc est de his, quae in officio consistentes personale commodum respiciunt: ut adesse patrono, patronum comitari, l. vi iurand. §. dabitur. l. opera. enim l. quovis certe. l. interdim. ff. de oper. libert. notat. Bartol. in dict. leg. si non forem. §. libertus. ff. de condit. indeb. colum. officiales vero opera libertis & patronis conueniunt dict. l. opera in verum. ff. de oper. libert. Fabriles equidem non solis libertis conueniunt, sed quibuscumque, & à quibuscumque praestari possunt: non enim spectant ad personale ministerium, sed opus duntaxat faciendum respiciunt: quales à fabris, sutoribus, & aliis praestari solent, l. 3. ff. de usu & usufructu leg. d. l. opera in verum. secundo respon. Quae ratione Iuriconsulti responsio in dict. leg. si quis pro eodem, intelligenda est de operibus officialibus, non de fabrilibus. Nam haec etiam ab ingenio possunt promitti. Tandem his quae diximus diligenter examinatis constat, iure Pontificio, & Caesareo obligationem nasci, & actionem competere ex iuramento promissorio, secundum opinionem eorum, quibus communis sententia hac in quaestione displicuit.

§. TERTIVS.

De dispensatione & interpretatione iuramenti.

SUMMARIA.

- 1 Iurandum potest remitti ab eo cui praestitum fuerit.
- 2 Iuramentum an remitti possit à superiore, & ibidem nu. 4. quod à Papa remitti possit.
- 3 Superioris auctoritate in quolibet iuramento excepta in esse, & num. 5.
- 4 Iuramentum iniquitatis vinculum esse non debet.
- 5 Si iuramentum ut executioni mandetur statim sententia, licet iuratum sit non impedit, quin iudex à quo tenetur deferre appellat. i. 8. Disp.

- 1 Dispensatio non potest contingere in iuramentis assertorijs: licet quandoque non liberat in iuramentis promissorijs.
- 2 Dispensatio contra ius diuinum fieri non debet.
- 3 Romanus pontifex ex quo pacto possit in voto dispensare: & ibi de voti commutatione.
- 4 Dispensatio in iuramentis quomodo possit concedi: & an sit iusta causa necessitatis.
- 5 Absolutio a iuramento: quid de absolutioe.
- 6 Iuramentum de non alienando res ecclesie potest remitti a pontifice.
- 7 Statutum iuratum potest relaxari vel dispensari.
- 8 Absolutio a iuramento a quibus remitti potest.
- 9 Iuramentum de iuris soluendis remitti potest.
- 10 Iuramentum fidelitatis remittitur propter delictum eius cui prestitum est.
- 11 Iuramentum subditis remittitur tantum, si Princeps propter delictum priuati regno.
- 12 Iuramentum obedientie tacite remittitur, si reuocentur statuta collegii vel religionis alicuius.
- 13 Absolutio a iuramento absque iusta causa, que sit ex certa scientia Principis, iniqua est: prodest tamen subditis ad effugendum penas civiles.
- 14 Dispensatio pontifici de iuramento obedientie, non liberat subditos a periculo contra diuinam maiestatem commisso.
- 15 Ad derogationem iuris a dispositione necessaria est mentio iuramenti.
- 16 Lex cuius, Imperatoris vel Principis, an possit vinculum iuramenti remittere.
- 17 Iuramentum heredi a defuncto iniunctum, a lege remitti potest.
- 18 Iuramentum viduitatis a lege remissum est.
- 19 Intellectus Regie l. 6. in l. lib. 3. ord.
- 20 Iuramentum contractibus validis appositum, videtur in fraudem iurisdictionis seculari apponi, ideoque nullum.
- 21 Absolutio a iuramento non a secularibus, sed ab ecclesiasticis fieri debet.
- 22 Princeps interpretari potest humanas dispositiones.
- 23 Interpretatio iuramenti fieri debet ex natura actus cui adhibetur.
- 24 Iuramentum de sistentio in iudicio, quomodo intelligendum: & ibidem intellectus l. vlt. ff. qui satisf. cog.
- 25 Exceptio non numerata pecunie potest opponi non obstante iuramento contractus de futura numeratione apposto, & ibidem intellectus l. vlt. C. de nou. iur. pec.
- 26 Exceptio non numerata pecunie apud Gallos non est in usu.
- 27 Iuramentum de nuptiis non contrahendis a lege remittitur: & ibidem interpretatio Ladigere. S. vlt. ff. de iur. patron. & l. si quis inquilinos. S. vlt. ff. de leg. 1. & l. ff. ad munitic.
- 28 Contractio de nuptiis non contrahendis nulla est, quia legibus & Reip. contraria.
- 29 Iuramentum contra bonos mores nullam habet vim.
- 30 Princeps remittere potest iuramentum rei, que in seculari potestate est appositum.
- 31 Per iuramentum penas Princeps secularis constituere potest.
- 32 Iuramentum de iuris soluendis a seculari remitti potest.
- 33 Iuramentum minoris contractus, in quo enormiter laesus est, appositum, iure Gallico nullum est.
- 34 Interpretatio iuramenti ad quem pertinet.
- 35 Absolvere a iuramento & voto panali, an quilibet prelatus possit.

Vndecimo ab eadem iuramenti definitione, quæ eius cognitionem apertissime ostendit, apparet quanta sit iuramenti vis, quamque graue sit iuramenti vinculum. Nam licet ipse cui iuratum sit, possit iurandum remittere, cap. 1. de iur. cum siml. tamen præter eum nemo habet potestatem remittendi iuramentum in fauorem alicuius priuati prædium. Ideo maxime illud erit obseruandum, quod vbi iuramentum comprehendit id, quod in fauorem & commodum alicuius priuati tendit, satis censetur vinculum iuramenti remissum, si eius obligationem priuatus remittat, sicuti in d. cap. 1. expressim probatur, & in cap. 2. de sponsal. Quibus in locis late hoc ipsum tradit Fel. Oldr. optime cons. 241. D. Thom. 2. 2. quest. 89. art. 9. & Io. Lup. in Rub. de donat. inter viros & vxor. §. 45. Verum præter hoc, controuertitur, an possit per dispensationem superioris nempe Principis ecclesiastici, Pape inquam, vel Episcopi, iuramentum remitti. Et sane quibusdam placet, id fieri posse præsertim autoritate Romani Pontificis. Nam in omni iuramento semper intelligitur excepta superioris autoritas, textus celebris in cap. constitutus de rescripti. vbi gloss. alias autoritates adducit: & post eam Abb. Felin. & alii. Iason in l. vltim. ff. qui satisdare cogent. Thomas in dicto articulo. 9. textus item fecit ad hoc in cap. venientes de iureiurand. Et præterea Romanus Pontifex potest iuramentum remittere, & in voto dispensare, vt statim probatur in iuramento, cum votum Deo principaliter fiat, eique sit omnino reddendum. Votum autem posse per dispensationem Roman. Pontif. tolli & remitti, constat ex notatis per me in cap. 2. de testam. nu. 10. & sequentibus. Sed in hac questione aliquot sunt præmittenda ad eius faciliorem expeditionem.

Primum, admodum distincta esse hæc duo: scilicet, in quolibet iuramento intelligi semper exceptam esse auctoritatem superioris: & per iuramentum non intelligi derogatum iuri ipsius superioris. Etenim primum, hunc sensum habet, quod iuramentum minime sit seruandum, quoties commiserit ipsum superiorem velle id non seruare: nam hæc voluntas superioris, modo de ea constat, satis sufficiens est, vt

iuramenti obligatio censetur remissa, dum tamē superior ex causa vinculum iuramenti remiserit: notatur in d. c. constitutus. Item per Thom. & Caiet. in d. art. 9. & 10.

Secundum autem non requirit manifestam superioris voluntatem in eo, quod iuramentum non feruetur, imo etiam si non appareat de voluntate Romani Pontificis, aut alterius superioris, nullo pacto ita seruandum est, quod iuri superioris præiudicet: quecquid tunc iniquissima iurisdictioni obseruatio; atque ideo contra regulam illam, que dicitur, iuramentum non debere esse iniquitatis vinculum, probat hoc text. in d. c. venientes. de iureiur. vbi Ioan. Andr. & Imol. idem videntur adnotasse. Nam si quis inferior statutum fecerit, idemque iuramento firmauerit de sententis statim mandandis executioni non obitante appellatione, tenetur quidem appellationi ad superiorem interpositæ deferre, non obitante iuramento, quod non potuit præiudicium facere iuri superioris, qui ius hoc habet, vt ad eum appelletur: licet nondum appareat superioris hac in re voluntas, sicuti in dicto. cap. venientes. responsum est, ab ipso Romano Pontifice.

Secundo est animaduertendum, in iuramentis assertorijs non posse contingere dispensationem: nam materia iuramenti assertorij pertinet ad actum iam præteritum, qui mutabilis non est: vnde vel statim fuit verum, vel falsum iuramentum propter veritatem aut falsitatem actus iam præteriti. Dispensatio autem in hac specie esset contra ius diuinum & naturale: iuxta quod tenemur Deum in testem veritatis adducere. Etenim postquam iuramentum materiam habuit, quæ ab ipso tolli non potest, necessario dispensatio repellenda est: quippe quæ ad actum iuramenti potius quam ad eiusdem materiam tunc vere pertineret. quod eleganter Thom. explicat 2. 2. q. 89. artic. 9. igitur dispensatio in iuramento tantum promissorio contingere poterit, non in assertorio.

Tertio ad huius questionis resolutionem erit præmittendum, minime posse procedere, nec obtinere dispensationem quoad vinculum iuramenti, vt aliquid contra iuramentum fiat. Est etenim ea dispensatio impossibilis: quandoquidem iuramenti vis, eiusque obseruatio sub præcepto diuino contineatur: atque ideo cum dispensatio non possit procedere contra ius diuinum, nec poterit quidem contra iuramentum. Igitur in hoc tendit dispensatio iuramenti, vt id quod sub iuramento cadebat, minime sub eo contineatur, nec cadat, quasi non existens debita materia iuramenti: atque ita dispensatio in hoc casu respicit materiam iuramenti, nec contraria est præcepto diuino de iuramenti obseruatione. Sicut & in voto, in quo dispensatio locum habet in hunc sensum, vt per eam explicetur, id quod sub voto continebatur, & à vouente promissum fuerat per legem sibi ipsi impositam, in aliquo casu, vel simpliciter esse malum, vel inutile, aut maioris boni impeditiuum: idcirco in voto dispensatio necessaria est: quemadmodum docet S. Thom. 2. 2. q. de voto. 88. artic. 10. & de iuramento. q. 89. art. 9. quem sequuntur ceteri Theologi, præsertim hi Dd. quorum statim mentionem faciemus, & quorum meminimus in d. c. 2. de testam. num. 10.

Quarto considerandum est, veram dispensationem in voto & in iuramento inde procedere, quod id quod simpliciter, vel vniuersaliter est honestum aut vtile, & ideo optime comprehendatur sub voto vel iuramento: secundum aliquam particularem causam, possit esse, vel inutile vel inhonestum, aut sane non debita voti, nec iuramenti materia. Pertinet autem ad summum Pontificem & alios ecclesie Princeps, ac Prælatos huius particularis causæ examen: vt tandem iudicent hi prælati, an æquum sit voti obligationem, vel iuramenti religionem in casibus peculiaribus remittere: alioqui sane sub iuramento, & sub voto vniuersaliter comprehendis. Nam vbi manifeste id quod in votum aut iuramentum deducitur, inhonestum est, aut iniquum, tunc nulla est necessaria dispensatio, imo iuramentum & votum irrita sunt. Quod si dubium sit hoc, an promissum voto vel iuramento, possit esse debita voti & iuramenti materia, episcopus id poterit declarare, nec dicetur ea declaratio proprie dispensatio: quæ admodum hæc colligitur ex Diuo Tho. in d. q. 88. art. 10. & q. 89. art. 9.

Quinto hinc deducitur, posse regulariter à Romano Pontifice concedi dispensationem in voto ob aliquam iustam causam, quæ iuxta præmissa eam dispensationem æquam, iustamque faciat. Quod præter alios probat Thom. d. art. 10.

idem

id. in 4. sentent. distinct. 38. q. 1. art. 4. & hi, quorum ipse memini in d. c. 2. de testam. num. 10. & sequentibus. ex quibus hoc ipsum frequentiori Doctorum sententia receptum est.

Sexto apparet, faciliorem multo esse commutationem voti, quam sit eius dispensatio: nam dispensatio in totum, & absolute remittit voti obligationem: non sic commutatio. Etenim vota omnia temporalia possunt commutari in perpetuum religionis ingressu absque auctoritate superioris, textus in c. scripturae de voto. Thom. 2. 2. questione 88. artic. 12. Regia lex 7. tit. 1. part. 1. gloss. in cap. monacho. 20. questione 4. Ponarmit. & Felin. in cap. peruenit. in 2. de iureiur. Roman. in singul. 498. Corset. in singul. in verb. votum. Syluest. in verb. votum, 4. quest. 7. adeo quidem, ut etiam intra annum probationis contingat liberatio à votis, non tantum personalibus, ut ieiunio, & oratione: sed & à realibus, nempe à soluenda elemosyna, quod aduersus Syluest. constat ratione vigentissima. poterat enim votum ieiunij in melius commutari, scilicet in elemosynam: ergo poterit elemosyna in melius, nempe in ingressum religionis commutari. Item satis constat ex c. licet. de regularib. vbi responsum est, posse quæ transire ad strictiorem religionem sine licentia obtenta à prelato. Hæc vero commutationes ratione manifesta probantur, quia Deus melius & gratius acceptabit opus id quod melius sit, c. quod super bis. de voto. Quod si commutatio non fiat in ingressum religionis, etiam si fiat in melius, non potest fieri absque auctoritate superioris, cap. 1. de voto. Abb. Imo. & Felin. in d. c. peruenit. de iureiur. Felin. in cap. quod super. colum. 1. de fide instrum. d. Regia. lex 7. tit. 8. par. 1. à quibus Ant. in d. c. peruenit. & Syluest. in verb. votum. 4. q. 7. dissentiant in eo casu: vbi id quod cum voto compatibile, nec sane posset cum voto concurrere: tunc etenim, quia votum est impedimentum maioris boni, non est necessaria superioris auctoritas. Ego vero quicquid alii scripserint, existimo tunc necessariam esse auctoritatem superioris ad voti commutationem, cum sit ille, qui vouerit, incertus & dubius, an fiat commutatio in melius: atque ita est intelligendus text. in d. c. 1. de voto. At vbi qui votum emisit certus sit commutationem fieri in melius, plane nulla erit auctoritas superioris necessaria. Huius opinionis auctor est Caietan. 2. 2. in questione 88. artic. duodecimo. siue commutatio fiat in religionis ingressum, siue in aliud bonum, quod melius absque illo dubio sit, secundum eundem. quod & Thomas sentit, dum in dict. articulo duodecimo: scribit, superioris, & prelati auctoritatem necessariam esse, in commutandis votis, ad definiendum quod sit gratius Deo. Igitur quoties hoc certum erit: nempe illud esse gratius Deo in quo fit commutatio voti, nulla erit auctoritas prelati necessaria. Idem sentit ipse Caietan. in summa, in verb. voti commutatio. textus optimus in d. c. peruenit. de iureiurando, probat, & Dominicus à Soto lib. 8. de iustitia & iur. questione 4. artic. 3. Sic & in materia text. in licet. de peniten. & remission. vbi Abb. Cardin. & Anchar. existimant, necessariam esse auctoritatem prelati superioris, ut qui promisit, vel tenetur ex alia causa dies aliquot ieiunare in pane & aqua, possit ob necessitatem vti leguminibus, piscibus, aut alijs cibis ad sustentationem. Si tamen hæc necessitas certa sit, non erit necessaria prelati auctoritas, quæ tunc demum requiritur, cum incertum est, aut dubium, ad sitne necessitas illa, quam Rom. Pontifex ibi exegit. quod adnotarunt Caiet. in summa. in verb. à ieiunio excusantia. idem in d. art. 12. Ioan. Maior. in 4. sent. dist. 38. quest. ad finem.

Est etiam prelati superioris auctoritas necessaria ad commutationem voti, quoties ea commutatio fit in non melius, sed in æque bonum opus: in hac etenim specie si addit iusta commutationis causa, potest prelatus eam permittere, & decernere, nec fieri debet absque eius auctoritate, secundum Caiet. in d. art. 12.

Illud vero erit præ cæteris obseruandum, voti commutationem in hoc à dispensatione differre, quod dispensatio omnino remittit voti obligationem: commutatio vero in æquale, aut melius fieri debet, iuxta Aristotelis sententiam lib. 5. Ethico. vnde qui potestatem habeat commutandi vota, non quidem dispensandi, non aliter poterit ea potestate vti, quam per voti commutationem in melius, vel in æquale: sicuti idem Caiet. respondit in d. art. 12.

Septimo principaliter hic ad materiam iuramenti colligitur, non posse etiam per Romanum Pontificem dispensari quoad iuramentum, nisi addit iusta dispensandi causa alitè in materia nõ pertinenti ad liberã Rom. Pontificis

dispensationem. Quod tenet Sanctus Thomas in d. quest. 98. art. 9. vbi Caietan. gloss. & Dd. in c. quanto de iureiurand. & in c. ad scripturas de rescrip. vbi Abb. & Felin. Abb. consil. duodecimo, vltimo dubio. & consil. 71. colum. vlt. lib. 1. Cardin. in Clement. 1. §. vlt. quest. penult. de iureiurand. Dec. in cap. significasti. de elec. col. 5. Syluest. in verb. iuramentum. 5. quest. 2. Aymon. Sauilli. consil. 7. nu. 8. tradit Ioan. de Selua, in tract. de iureiurand. 4. q. 4. Etenim si iuramentum fuerit priuato prestitum super aliquo contractu vel conuentione, non poterit summus Pontifex eius obligationem per dispensationem remittere, nisi subdit iusta causa quæ iustam efficiat iuramenti remissionem.

Octauo subinfertur, posse summum Pontificem per dispensationem, iuramenti vinculum & obligationem tollere, aut remittere, ratione materię, quæ ad eius liberam dispositionem pertinet. Nam in hoc casu procedit plane illud quod solet dici, in quolibet iuramento semper censeri exceptam superioris auctoritatem. habet etenim Romanus Pontifex potestatem in beneficijs Ecclesiasticis augendis, aut diminuendis: item quo ad eorum ministeria. si quis igitur numero Canonorum in aliqua Ecclesia statutum iurauerit, non videtur contra iuramentum fecisse, si ex dispensatione Romani Pontificis aliquid ultra numerum in Canonum admiserit, c. constitutus. vbi Doctor. de rescrip. Item si quis iurauerit non alienare res Ecclesiarum, poterit ex dispensatione Romani Pontificis alienationem rerum Ecclesiasticarum permittere, & celebrare. Multa siquidem ex hac octaua adnotatione poterunt deduci, si consideremus sigillatim omnia, quæ distributioni & dispositioni Romani Pontificis subiciuntur. Præsertim illud est obseruandum, quod si quis iurauerit quandam legem seruare, aut quoddam statutum, quod per Principis Romani dispensationem potest relaxari, aut aliquo casu suspendi: poterit quidem idem Princeps in hoc iuramento dispensare quo ad vinculum statutum, & iuramenti, quod Dicitur Thomas sentit in d. q. 89. art. 9. & inibi expressim Caietanus, & est communis opinio in d. c. constitutus. Hostiens. Abb. & Doctor. in cap. quanto numero octaua, de iureiurando.

Nono subinde constat, posse absolutionem tunc à iuramento dari à Romano Pontifice, & ab alijs prelatibus Ecclesiæ, ratione quidæ publici officij: quia expedit fieri ad vtilitatem Reipublicæ: quandoque in penam humanæ salutis, quæ contingit in iuramenti extortis ad solutionem tunc vltimari, l. 1. c. de iur. de quo & nos aliqua tradidimus lib. 1. variar. resolut. c. 4. num. 5. quo in loco, & in epitome de sponsal. 2. part. c. 3. §. 5. idem diximus & de iuramento per metum extorto, à quo datur absolutio per prelatos Ecclesiæ ratione publici officij in penam eius, cui iuratum est: vel humane salutis. Nam iuramenta ita prestita iuramentum obligant ad eorum obseruationem, quæ potest contingere absque iurantis peccato: datur tamè ex ea causa absolutio, & hæc potest ab Episcopo peti, & dari, c. si vero c. cum quidam. §. vlt. de iureiur. Quandoque iuramenta remittuntur, ex officio publico ad punitionem eius, cui prestita fuere, propter aliquod crimine commissum ab eo: aut propter excommunicationem, cuius causa remittitur iuramentum tunc fidelitatis prestitum excommunicato, c. nos sanctorum. & c. iuratos. 15. q. 6. c. vlt. de her. notatur in c. inter alia de sent. excom. atque hæc equidem noua illatio manifeste exponitur à Caiet. in d. q. 89. art. 9.

Decimo ex premissis apparet, quandoque ab Ecclesia indirecte iuramenta remitti in totum, per naturam rationis consequentis ab antecedenti. Quemadmodum accedere solet, cum aliquis Episcopus, vel aliquis Princeps priuatur Episcopatu, vel regno: nam ex hoc, statim sequitur, iuramenta tunc à subditis prestita remissa censeri, cap. ad applicanda. de re iud. in 6. idem dicendum est quoties statuta religionis, aut alicuius collegij per superiorē reuocantur, aut tolluntur: statim etenim hi, qui iurauerunt eadem tunc statuta seruare absolutes censentur ab illo iuramento. quod & idem Caietan. admonet in dict. artic. 6. notatur apud nos in d. c. constitutus. de rescrip.

Hæc sane de absolutione à vinculo iuramenti & de dispensatione vtcunque explicuimus: non ignari multa à Dd. hac in re tractari in d. c. 1. de iureiur. per Io. item à Selua. in tract. de iureiur. 4. part. q. 4. sed tamen hæc pro solutione sufficere arbitramur. Sed etiam absolutio tunc à iuramento absque iusta causa ex certa sententia Principis detur, iniqua erit isthæc dispensatio: tamen si quoad poenas legis humane aduersus periueros statutas satis proquad: siquidem eas remississe Princeps intel-

intelligitur: quod facere potuit ex natura legis humanæ, quæ libera dispositioni Principis subiicitur. Quemadmodum & libi docum. Rom. Pontif. in simonia crimine dispensante, tollere penas iure statutas aduersus simoniacum: nõ tamen possit tollere nec permittere simonia vitium, vtpote iure diuino improbatur, & deniq; naturali, de quo disputatur breuiter in relectione cap. peccatum. de reg. iur. in 6. par. 2. vltimus. Sic & in iuramento, si summus Pontifex absq; causa, & vbi iuste dispensare non potest, eius vinculum remittat, non reddet iurantem immunem à peccato periurii: licet penas non humano contra periuros inductas remissile videatur. iure humano contra periuros inductas remissile videatur. iure humano contra periuros inductas remissile videatur.

Proinde cautendum est, ne quis temere opinetur, indistincte immunitatem & ritum esse àperiuriõ contra diuinã maiestatem commisso, per quilibet Rom. Pontif. dispensationem Nam etiam si velit summus Ecclesiæ præsul iuramenti religionem & vinculum eiusdem remittere, quãdoquid facere non poterit secũdũ, ea, quæ à nobis paulo ante tradita fuer. Sed & his casibus, quibus summus Pontifex potest à iuramento absoluer, & in eo dispensare, necessarium erit, quod sciat actum iuratum esse, scilicet iuramentum, quæ si Princeps potestatem habeat: requiritur in eo voluntas, quæ non ita plane constat, nisi demus, & constitutus in eo scientiam perfectam eius actus, quem per dispensationem tollere conatur: in specie vero quod sit necessaria mentio iuramenti, vbi actus iuratus fuerit, probat gloss. celebris in cap. cum non deceat. de election. in sexto, quæ asseruat generalem Canonum, vel statutorum derogationem minime tollere statum iuratum. quã glossam existimant esse singul. Roman. singul. 7. Alex. in l. i. col. penult. ff. ad legem Falciat. Abb. col. 3. Felin. colum. 2. in cap. constitutus. de rescript. not. Bart. in leg. omnes populi. 3. q. principali. ff. de iust. i. & iur. Quo in loco illam quæstionem tractau, an ad derogationem actus iurati, sit satis mentionem eiusdem ita facere, vt ea sit apposita clausula in derogatione, quæ hanc verborum conceptionem habeat: non obstante quocunq; statuto habente quæcunq; verba derogatoria, quæ hic forent ad verbum referenda: ea etenim pro expressis habemus. Nam & hæc clausula maximas vires habet: sicuti in d. Rurb. explicuimus.

His equidem illa quæstio satis apte cõuenire videtur, quæ controuertitur, an lex ciuilis, Imperator, seu Princeps secularis possit iuramenti vinculum remittere? Accursius etenim in leg. adgere. §. vltimo. ff. de iure patrona. scribit, legem ciuilem habere vim Apostolicam, quo ad remittenda iuramenta, quam glossam commendarunt Bald. in leg. nõ dubium. C. de legib. etiam fecerunt. Baptista de sancto Seruierino in leg. omnes populi. ff. de iust. i. & iur. colum. trigesima tertia. & plures alii, quorum Iason meminit in leg. vltim. ff. qui satisfare cogant. vbi est gloss. similis: quibus suffragatur Iurifconsultus in dicta leg. vltim. respondens, non videri contra iuramentum fecisse eum, qui iuratus in iudicio sinitere, id ex concessa causa facere omiserit. ad idem tendit responsum d. l. adgere. §. vltim. Quo refertur lex Julia de maritandis ordinibus, quæ remittit iuramentum libero in hoc impositum, ne vxorem duceret. Hoc ipsum de dicitur ex l. vltim. ff. ad municipal. quo in loco Papinianus inquit, Imperatores Severus, & Antoninus rescripserunt: gratiam se facere iurandi ei, qui iurauerat se ordini non interfuturum: & postea Duumvir creatus esset. Huc etiam pertinet tex. in l. si quis inquilinos. §. vlt. ff. de lega. 1. vbi probatur, nullum iuramentum contra vim legum in testamento præstitum nullum esse. His etenim autoritatibus satis apparet, legem secularem posse circa iuramentorum vinculum, & religionem aliquid disponere & statuere. Contrarium plane colligitur ex eo, quod cum iuramenti religio ad reuerentiam, & idem Deo prestandam pertineat: ratione quadam consequenti, ad iudices ac prælatos Ecclesiasticos, veluti res spiritualis spectare videatur eius declaratio, interpretatioq; tex. celebris in c. venerabilis, de elect. optimus item in c. nouit. de iudic. cum contingat, c. debitorum. de iure iurã quibus & huius capit. quamuis patrum. decisio satis congrue accedit. Quamobrem leges faculares de iuramentorum viribus disponentes nullas esse ob defectum potestatis & iurisdictionis ad statuendum in ipso quidem legislatore, asserunt Paulus Cast. & Salycet. in d. iur. i. vlt. C. si contra ius vel vilitatem publ. Hostiens. Imol. & Doctor in cap. quanto. de iur. iurando. Abb. post Ioannẽ Andream in c. sua. in primo. de decimis. & alii pleriq; quorum mentio fit ab Alex. & Iaf. in l. vlt. ff. qui satisfare cogantur. Nihilominus tamen ad huius quæstionis integram, nisi fallimur, co-

nitionem sunt aliquot no tanda.

Primum, posse legislatorem laicum circa iuramentum præstandum statuere, aliqua ex causa prohibendo: ne id fiat aut præstetur, tex. elegans in l. qua sub conditione. §. si quis sub iurisdictione. ff. de constit. Instit. vbi Iurifconsultus respondit, heredem iustum à testatore aliquid iuramento præstito promittente, minime teneri id iuramentum præstare: sed tamen cogendũ fore id facere, quod testator iniunxerit. Ecce igitur quo pacto lex secularis prohibeat iuramentum fieri: idque ex causis iustis facere poterit. quod in specie adnotarunt Imol. & Dominic. col. vlt. in hoc c. quamuis. Iaf. in Authen. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. colum. vlt. idem Iaf. in d. vlt. ff. qui satisfare cogant. Fortun. in tract. de vlt. sine iuris, illat. 20. potest etenim contingere, quod plurimum interfit Reipublicæ aliquot iuramenta minime fieri: atq; idẽo Princeps secularis prohibere iuste poterit, ne talia iuramenta præstentur. Nam & in specie d. l. qua sub conditione. ex testamento deducitur obligatio ad præstandum iuramentum: hanc vero obligationem legislator, qui reipublice curam habet, ex causa potest remittere: nec per hoc cõsetur iuramentũ remissile: cum id nondum præstitum fuerit. Huius equidem conclusionis probatio à Iafone etiam adsumitur ex d. l. adgere. §. vlt. qui tamen locus de iuramento præstito potius, quã de præstando tractat. idcirco isthęc Iasonis inductio improbat à Fortunio in dict. illat. 20. Est tamen textus hac de re satis expressus in l. 2. Cod. de in d. i. vidui. tollend. qui prohibet, iuramentum fieri de viduitate seruanda, etiam si id à testatore, vel à lege veteri indictum fuerit. idem in matre, quæ tutelam filii capit ex lege: non enim debet, nec tenetur iuramentũ præstare de seruanda viduitate, sicuti notatur in Auth. en. matris & auia. C. quando mul. tut. officio fungi possit. Authen. sacramentum. Cod. tit. Auth. vt matres sine prob. tut. ger. §. vlt. Reg. lex. 4. tit. 19. part. 6.

Hinc sane merito disputabitur, an Regia constitutio procedere possit, quæ 6. est. tit. 1. lib. 3. ordina. prohibens grauisimis penis aduersus tabelliones statuta, iuramenta fieri, & in contractibus apponi: ea quidem ex causa, quod mille contingant fraudes aduersus iurisdictionem secularem, & Regia: siquidẽ multi contrahentes ad effugiendos iudices Regios, diligenter curant, quod contractus fiant iuramento præstito ad hoc, vt etiam laici possint conueniri apud iudicẽ Ecclesiasticum etiã si rei sint. Etenim ea l. ad euandã fraudẽ, quæ frequentissime ob capit. cum C. laicus de foro competen. in 6. siebant ad conueniendos laicos apud iudicẽ ecclesiasticum, iusta quidem esse videtur sic denique eã defendit Ioannes Lup. in repet. cap. per vestras. §. vlt. n. 20. de donat. inter virũ. & vxor. scribens, Regiam hanc constitutionem ex eo procedere, quod circa iuramentum præstandum statuerit quod legislatori æquum visum fuit, ac reipublice maxime conuenire. Sed tamen hæc Regia constitutio procedit in contractibus, qui absque vinculo iuramenti validi sunt: non autẽ in his, qui secluso iuramento nulli, aut inuvalidi iure censentur, vel rescindi beneficio atatis possunt. Cuius distinctionis rationes late examinat Didacus à Segura in repet. l. prim. §. si vir num. 138. ff. de acquirend. possession. eam secutus: quam etiam admittendum esse censent Ioan. Lupi in dicto. §. vltimo, nu. 30. & Gulielm. Benedict. in repetit. cap. Raynuius. de testament. in verb. duas habens filias. num. 247. quorum ea est potissima ratio, quod iuramentum appositum contractibus alioqui absque religione iuramenti validis, omnino videatur adiectum in fraudem iurisdictionis secularis, quæ perturbanda non est, cap. nouit. de iudicis. Quamobrem cum contractus aliquis validus sit, nec possit beneficio etatis minoris rescindi, satis manifesta videtur ea fraus, quæ ratione constitutionis vltim. de foro competen. in 6. omnes fere laicos contrahentes ad iudicem Ecclesiasticum trahere tendit. Imo hæc ipsa Regie constitutionis interpretatio expressim Pragmatica sanctione Regum Catholic. Ferdinand. & Elizabeth. comprobata fuit Talauerq; Anno. MCDLXXXII. qua tandem permisum est, quod iuramentum apponatur & fiat in contractibus, qui absque iuramenti religionem minime validi censentur, & in compromissis, ac donationibus perpetuis. Altera item Pragmatica eorundẽ Regum sanctione apud Madritũ, Anno MDLII. confirmata fuit prima ordinationũ Regiarum constitutio. hoc addito, quod in contractibus locationum, quæ sunt de redditibus Ecclesiasticis possit iuramentum apponi. Est & ad hæc optimus text. in l. 6. de las. Alcaualas: quæ declarationem præmissam, quam ex Segura & aliis add. e. satis in specie probat. Non me latet dubiũ quidem

quidem esse, an lex civilis, & secularis possit prohibere iuramentum præstandum ex ea causa, ut effugiant laici constitutionem ultimam de foro competent. in 6. sed nihilominus quod modo diximus æquum esse censemus, videntes passim mille fieri fraudes aduersus regiam iurisdictionem præter intentionem Romanorum Pontificum & veterum Canonum: potissime cum nulla ex alia ratione contractibus additur iuramentum, quam ut locus sit ecclesiasticæ iurisdictioni contra laicos.

Secundum, quod in hac questione est animaduertendum, ad iuramentum præstitum pertinet, in quo illud erit maxime obseruandum, Principem, aut legem seculari non posse vinculum iuramenti remittere, etiam ex causa, quoties ad hanc remissionem, est absolutio à iuramento necessaria. Absolutio etenim à vinculo religionis alii, quam vel Pontifici summo, vel Episcopis conuenire non poterit, cap. si vero. cum quidam. §. vlt. c. 1. de iureiur. c. venerabilem. de elect. Hosti. Abb. & Dd. post gl. ibi in c. quanto. de iureiur. vbi hanc secundam conclusionem expressim probarunt.

His suffragatur ratio satis sufficiens. Agitur siquidem in absoluteione à vinculo iuramenti de religione, & spirituali quadam ac diuina obligatione, cuius remissio aut absolutio, quoties ea necessaria sit, ad eum tantum pertinet, ad quem cura religionis præcipue spectat.

Tertium illud vere considerandum est, posse legem seculari ex ratione naturalis, diuini & humani iuris, maxime canonici, vel ex natura contractus, alteriusve actus, cui accessit iuramentum, interpretari, fueritne iuramentum licitum, quoque pacto sit intelligendum. Hæc autem conclusio ex eo constat, quod Princeps secularis ac civilis legislator ius habeat interpretandi humanas dispositiones, eorum inquam, in quos ius habet ferendi leges: ita quidem ut possit conventionum, promissionum, testamentorum, & similitum aduum verba interpretari. Itè idè legislator discernere valet, an actus humani sint liciti, an reipublicæ, cuius curam gerit, aduersi & cõtrarii. Alioqui si hoc ius Principi seculari negatum esse dixerimus, plane poterimus ab eo ius principatus, iusque ferendi leges tollere. Nam potissimum legumlatores hæc curant, quo reipublicam quietius administraret. Iuramenta vero que actibus humanis adscribuntur, eodem modo sunt regulariter intelligenda quo iidem actus. Siquidem iurans nihil aliud iuramento promittit, quam quod simplici promiserat verbo simplicemque promissionem iuramenti religione confirmat. Vnde fit manifesta ratio, quæ ostendit iuramentum intelligendum fore iuxta interpretationem, quam actus ille humanus, cui adicitur, ex legibus secularibus patitur. Deinde patet, civilem legislatores ius habere declarandi, qualiter iuramentorum verba, quæ actionibus humanis adiciuntur, sint intelligenda: & an ea dispositio humane Reipublicæ, totiusque communitatis bono contraria sit, & præiudicet.

Sic denique satis iure probatur hæc tertia conclusio, ex qua plura deriuantur. Primum, intellectus ad textum l. vlt. ff. qui satisdax. cogant. non enim secundum Iuriconsultum ibi videtur contra iuramentum fecisse, qui postquam semel iurauit in iudicio sistere: id ex concessa à iure causa agere omiserit. Nam nihil aliud hoc iuramento pollicitus est, quam in iudicio sistere: hic vero actus sistendi in iudicio non ita superstitiose intelligendus est, ut quolibet die aut quolibet momento sistere quis teneatur: siquidem nec tenetur diebus feriatis, nec morbo graui impeditus, nec vocatus à maiori iudice errare videntur qui dicitur l. vltim. Vnde manifestissime errare videntur qui dicitur l. vltim. responsum etiam eo sensu accipiunt, ut de iuramento præstito circa numerationem etiam accipiatur: quo quidè errore labitur Ioan. Imol. in cap. cum coniungat. num. 85. vers. sed aduerte. de iureiur. & alij, quos optime reprehendit Emanuel à Costa in l. si ex cautione. C. de num. pec. fallen. 9.

pitru. ad nostram de iureiur. and. cap. ex parte. capitu. ad audientiam. de cler. vic. non residet. l. si libertus. ff. de oper. libert. qua ratione Bal. in l. non dubium. colum. penult. C. de legib. glof. in d. l. vltim. Et Doctor. quidam ibidem falluntur, dum sentiunt in specie d. l. vlt. ius civile remittere iuramentum, & iurante in vere quidem periurum fuisse, sed tamen sicte iuris fictione periurum non esse. Hæc etenim est vere commentitia Iuriconsulti interpretatio. Nã inibi iurans periurus non est, nec in casibus, quibus iure redditur immunis à sistendo in iudicio, necessaria est remissio iuramenti: cum id non obliget tunc iurantem. Est igitur propria interpretatio à iure humano facta eius equidem actus, & promissionis, quibus iuramentum accessit.

Secundo ex hac tertia conclusione colligitur propria ratio text. in l. vlt. Cod. de non numerat. pecun. vbi qui iuratus promisit solvere centum sibi mutuo numerata poterit nihilominus intra biennium opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ: quam opponere potuisset, si simpliciter caussisset pecuniam mutuam soluturam. Iuramentum enim in illius constitutionis responso intelligitur iuxta iurantis consensum ex legis civilis interpretatione deductum: non alia ratione, quam quod hæc promissio de soluenda pecunia mutuata, fiat aut præsumatur facta spe futuræ numerationis: ut explicat Fortunat. in leg. si vnus. §. pacius. num. vnde cõm. ff. de pactis. attingimus & nos obiter in secunda part. Rubric. de testam. numero duodecimo. idem cõfirmatur, quia iuramentum intra limites cõsensu à lege præsumptos, & actus humani interpretatione cõstitutos addit obligationi religionis vinculum, non tamen hos limites excedit: secundum ea, quæ traduntur per Bartolum in l. Titia. §. Imperator. ff. de legati. secundo. & in l. si quis pro eo numero decimoquinto. ff. de fideiussorib. iurans equidem contractum literarum, & promittens pecuniæ solutionem, quamuis obligationi cõsentiat, sub spe tamen futuræ numerationis cõsensit, & ob illam causam: idcirco causa illa cessante, nec numeratione secuta, recte absque labe periurii non numeratæ pecuniæ exceptionem obijcet: cum ipse nec iurauerit, nec obligationi cõsenserit eo casu, quo pecunia nec numeranda non esset, quod animaduertendum est: nam id Iason. in l. si conuenit numero decimo sexto. ff. de iurisdictione omnium iudicum. post Alexandrum ibi, & Imol. in cap. pira. prima. de iudic. & in cap. per tuas. de arbitris. ac Dec. in d. l. vlt. cap. primo. numero vigesimo tertio, videntur hac in specie adnotare. Illud tamen obiter adnotandum est, exceptionem non numeratæ pecuniæ apud Gallos non admitti, etiam intra biennium, etiam aduersus simplicem cautionem, & vtrufque Rupellanus lib. 1. Forensi. Institutionib. capitu. 35. nec apud Bituricensis teste Boerio in consuetud. Bituricensi. tit. de iurisdictione. cap. 8. nec ipse apud Hispanos vnquam vidi admissam fuisse ad effectum, ut creditori intra biennium incumbat onus probandi pecuniam vere numeratam fuisse. Sic denique dicta l. vltim. C. de non numerata pecunia. quo ad istam questionem explicanda est omnino. Vnde eiusdem constitutionis responso tunc sane obtinet, cum quis iurauit se soluturum, aut promissionem soluendi confirmauit iuramento: at si iurasset se recepisse mutuam pecuniam, exceptionem non numeratæ pecuniæ amittit, ne eam opponens veniat contra iuramentum, & alleget se fuisse periurum, quæ admotum in d. l. vlt. adnotarunt Bald. Salyc. & Paul. Castrenf. Bald. itè conf. 447. lib. 1. Alex. in l. Seius & Augerius col. vlt. ff. ad l. Falcid. Dec. in l. qui pecuniam. au. 4. ff. si cert. pet. quod Accurs. communi omnium consensu receptus satis probat, ita intelligens dicitur leg. vltim. Vnde manifestissime errare videntur qui dicitur l. vltim. responsum etiam eo sensu accipiunt, ut de iuramento præstito circa numerationem etiam accipiatur: quo quidè errore labitur Ioan. Imol. in cap. cum coniungat. num. 85. vers. sed aduerte. de iureiur. & alij, quos optime reprehendit Emanuel à Costa in l. si ex cautione. C. de num. pec. fallen. 9.

Tertio, hinc apparet interpretatio text. in d. l. adigere. §. vltim. ff. de iure patronat. vbi Iuriconsultus iuramentum à liberto præstitum de non contrahendis nuptijs remittit, id est, iure remissum esse interpretatur. Nam si iuramentum id obligasset semel, certe non posset per legem seculari remitti. Sed quia id iuramentum nusquam obligauit, potuit lex humana interpretari, vim & potestatem iuramenti explicando, nullam ex eo constitutam fuisse obligationem. Hanc vero interpretationem Iuriconsultus exponit autoritate l. Julia. de maritandis ordinibus. Etenim si conditio, aut promissio de non contrahendis nuptijs, apud Romanos olim ita odiosa censebatur, Reipublicæque & eius vtili-

utilitati contraria, vt à testamentis, alijsq; actibus omnino remitteretur: atq; ea semota, purus manebat actus, ac si conditioni obtemperatum fuisset. *l. mulieri & Titio, ff. de cond. & dem. §. 1. C. de iudic. vid. tollen. l. sed si hoc. §. fin. cū sequentib. ff. de cond. & dem. §. 1. idemq; nos obiter adnotauimus in Epitome ad 4. librum decretal. 2. part. cap. 3. & 9. n. 11. & l. 7. variar. resolut. c. 19. n. 9. Igitur cum actus hic, cuius meminit Iuriconsultus in d. l. adigere. §. vltim. habeat promissionem contrariam utilitati Reipublice secundum iuris humani manifestam decisionem; necessarium sequitur, iurandum non posse illius actus, nec proprio iuramento Reipublice, nec denique alteri privato proprio iuramento Reipublice, nec denique alteri privato praesudicare. Ius namque civile precipue ob utilitatem Reipublice, promissionē de non contrahendis nuptiis palā improbauit, eā esse Reipublice pernitiosam decernens: quā obrem nec iuramentū eā potuit honestam efficere: *reg. non obtemperandum de reg. iur. in 6. quod & ratione naturali probatur. actus siquidē Reipublice contrarius & perniciosus natura ipsa est improbat, eo ipso quod ea dicitur utilitate communitatis omnibus alijs praeferenda esse, cui quidem utilitati, priuatorū cōsensu nocere iure nō potest quacunque conuentione. l. filiusfamilias. §. veterani. ff. de procur. cum alijs, quae notantur in l. si quis in conscribendo. Cod. de pact. cap. i. si diligenti. de foro comp. l. ius publicum. ff. de pactis. nec iuramentū quicquā facit hac in specie, cum tractetur de iure publico, aut saltem alterius à iurante, cap. venientes. cap. cum contingat. cap. intellecto. de iureiur. idcirco haec est magis congrua interpretatio ad text. in d. l. adigere. §. vltim. quam & Fortun. exposuit in d. tractat. de vlt. sine. l. l. 20. optime reprobandis Accursium & alios, qui in d. §. vlt. adnotarunt, quo ad iuramenti remissionem legem habere vni Apostolicā, nam id falsum est cum non tractetur ibidem, de absolutione à iuramenti vinculo, sed tantum de eius interpretatione.**

Quarto hinc constat defensio tex. in leg. si quis inquilinos. §. vltim. ff. de leg. 1. quo responsum esse, iuramentum nullam habere vim, nec obseruandum esse, quoties quod iuratur, bonis moribus aduersum est. Ea siquidem respoſio conformis est iuri Pontificio & naturali: quibus est satis apertum, non debere iuramentum esse vinculum iniquitatis. Vnde si quod iuramento promittitur, iustitiā & bonis moribus contrarium est, dubio procul id nō est seruandum. Nec video cur ius civile hac in parte interpretari, & explicare non possit ea, quae sunt bonis moribus contraria: cum & legislator secularis quo ad Reipublicae regimen vere interpretari possit iuris naturalis praecipua, leges, & statuta hac de re sancire: vt circa homicidium, adulterium, furtum, falsum testimonium, & his similia, quorum interpretatio necessaria est ad optimam Reipublicae institutionem. *l. in vim ff. de iusti. & iure. l. bona fides. ff. de dep. nec hoc indiget maiori probatione, cum vere negari non possit: alioqui legislatores saeculares satis strictam haberent potestatem ferendi leges super actibus vere temporalibus, quod satis absurdum esset, alienumque à diuina ac naturali institutione. At si semel à lege saeculari fuerit definitum, aliquid esse contrarium bonis moribus & plane iniquum manifeste conuincetur eum actum iuramento confirmari non posse, vt is licitus censeri debeat.*

Principalter quarto erit obseruandum, legem civilem, humanam quidem & saecularem, ipsumque principem posse iurandum remittere in ea materia, quae ipsius principis, legisue saecularis potestati subiicitur. Nec remissio ista vim absolutionis obrinet: quia iuramentum sub hac conditione ligat iurantem, nisi princeps superior, cui iuramenti materia submittitur, aliud voluerit ac decreuerit: sicuti & illa conditione iuramentum privato praestitum semper patitur, nisi priuatus ille iuramentum remiserit. Hoc ipsum est, quod passim adnotatur, in quolibet quidē iuramento intellegi exceptam superioris auctoritatem: quo ad ea scilicet, quae ad superioris potestatem pertinent: cum illi per iuramentum praesudicium fieri non possit. *c. consuetus de rescript. Quo fit vt plane appareat ratio germana ad Iuriconsulti responsum in l. vlt. ff. ad municip. Si quis etenim iurauerit se ordini non interferatur, poterit princeps saecularis hoc iuramentū remittere, si ille in magistratum ordinis, aut in decurionē fuerit electus. Nam hoc iuramentū praestitum in hac materia de civilibus magistratibus, ad quos subeundos Respublica & Princeps, qui eius administrationem habet, poterit ut quemlibet cogere ob utilitatem publicam, hunc intellectum, hanc conditionem patiatur, nisi Princeps aliud iuste*

rit, aliter etenim esset iuramentum perniciosum, & vinculum iniquitatis. Sic denique est interpretandum quod vulgo dicitur, in omni quidem iuramento intelligi exceptam esse superioris auctoritatem. Atque ita defendi possunt aliquot iuris Caesarei decisiones, quorum tutelam & defensionem diligenter suscepit Fortunius in d. illat. 20. tametsi Panor. & alij in c. tua nos. de decimis, existimauerint eas leges nullas omnino esse. Quia de re tractabitur in secunda parte huius Relectionis, cum examinabitur regula iuris Canonici, quae dicitur, iuramentū contra bonos mores nō esse obligatorium.

Quinto ex his manifeste constat, ius civile, ac saeculare posse leges statuere super puniendis periurij: quod nos probauimus in Epitome ad 4. lib. Decret. 2. part. cap. 6. nu. 20. not. idem Fortunius in d. illat. 20.

Sexto hinc dubium est, an lex saecularis possit tollere effectum iuramenti, cuius meminit tex. in c. debitores de iureiur. nam Imbertus Rupell. lib. 1. Forens. Institut. cap. 33. testatur, eum effectum apud Gallos sublatum esse: quod non potest aliter defendi, quam ex patientia, & quadam tacita Episcoporum absolutione, aut tandem iudices negant actionem efficacem iuramenti agenti ad iuramentum solutionem, etiam si debitor eas fuerit iuramento praestito pollicitus, quod a quifsimum est.

Septimo apparet, dubiam esse Galliae, praxim, cuius meminit Carolus Molinaus in additionibus ad Alex. consil. 27. lib. 1. quaeque nusquam recepit constitutionem. *Authen. sacramenta puerum. C. si aduers. vendit. vbi ratione iuramenti negatur minoribus etate in integrum restituito aduersus enormem laesionem, quam grauis facilitate patiuntur in contractibus. Forſan enim ea praxis ob dissimulationē Rom. Pontificis, & Episcoporum, excusationem habet, vel ex eo defenditur quod consuetudo forensis laicorum potuerit tollere à iuramento eam vim, & effectum, quem ei leges saeculares dederant. Atque tunc ex ratione c. cum contingat. c. de iureiur. cap. si vero. de iureiur. licet in integrum restituito minori, qui iurauit, concedatur: nihilominus quia egit contra iuramentum, quod potuit seruare absque interitu, & periculo salutis spiritualis, actor periurus censetur, idcirco prior praestiti iuramenti defensio magis applaudet.*

Hec diximus de legibus civilibus, quae circa vires iuramenti disponunt. Nec enim possunt effectus iuramenti, quos habet ex lege naturali, diuina vel canonica tollere: cum istae haec materia precipue pertineat ad Romanos Pontifices ob religionem iurandam: text. celebris in c. venerabilem. de elect. Qui licet prober declarationem iuramenti, an id licitum, vel illicitum sit ad Romanum Pontificem pertinere: ea tamen constitutio hac in parte procedit propter materiam subiectam, quae ad summum Pontificem pertinebat, non ad alium, quandoquidem nullus poterat de causa illa cognoscere aut iudicare, praeter Romanum Pontificem, ex eo, quod ibidem ageretur de iuramento praestito super electione veri & iusti Imperatoris, non tamen ex hoc negatur in ea constitutione, ius interpretandi iuramenta, an ea licita sint vel illicita, posse ad Principes, & legislatores saeculares pertinere: tametsi verum sit ad summum Pontificem maxime pertinere ius explicandi veros effectus iuramenti; deducendos quidem à ratione legis naturalis, vel diuinae. Qui vero nosse cupit multa alia de hoc articulo, legat Fortunium in d. tract. de vlt. fin. illat. 20.

Ceterum quia de absolutione ab obligatione voti & iuramenti tractauimus, operpretium erit expedere, an possit quilibet praelatus absoluere, aut dispensare super voto penali, priusquam opus illud, quod sub poena interdictum est, committatur? Et sane, si votum fiat alicuius operis absolute, poterit super eodem voto dispensare is praelatus, qui ius, & potestatem habet super ea re, quae in votum deducta est, dispensandi: vt si quis vouerit non ludere. Nam in omni voto quilibet Episcopus dispensat praeter votum religionis, & peregrinationis Hierosolymitanae, vt Communiter receptum est: & explicat diligenter Dominicus Soto. lib. 8. de iustitia & iur. quest. 4. art. 3. vbi idem tradit in voto perpetuae castitatis, & Romanae ac Compostellanae peregrinationis. Quorum primum iure, duo vero vltima consuetudine afferit excipi ab Episcoporum dispensatione. At si in hunc modum votum conceptum fuerit, vt quis vouerit non ludere sub poena religionis, aut Hierosolymitanae peregrinationis: ante commissam poenam poterit quilibet Episcopus, cui vouens subditus sit, dispensare ex causa quaedam: post commissam autem poenam

nam quidem censent, posse votum penale religionis, aut peregrinationis Hierosolymitanę dispensari per Episcopum: quamuis votum istud peregrinationis huius vel religionis, nullius admittat prelati dispensationem, nisi ea concedatur à Romano Pontifice: quando votum hoc est absolutum. Differentię ratio inde sumitur, quod vouens directe & absolute religionem in animo habet & desiderio illam profiteri vt rem sibi gratissimam, atque ideo votum deliberationem habuit perfectam. Sed qui vouit lege pęnę religionem, aut peregrinationem, non habet animo ea quę vouet, nec ideo promittit illa quod sibi sint cordi: imo ad ea tanquam sibi ingrata & molesta in pęnam obligari voluit: vnde forsitan iusta causa est, quod per Episcopum fiat, & concedatur dispensatio. His accedit quod forsitan quibusdam videtur non omnia vota conditionalia & pęnalia esse deliberatione iusta emissā: nam Ambrosius Catherinus contra Caietan. censet, non valere votum hoc: promitto ingredi religionem, si commiserō adulterium, quod valere asserit Caietan. in *summa*, in verb. votum. Nihilominus tutior est eorum opinio, qui censent adhuc in hoc casu post commissam pęnam necessariam esse Romani Pontificis dispensationem: quia iam est contracta ex voto obligatio ad religionem, cuius equidem voto derogare per dispensationem nemo potest præter ipsum Romanum Pontificem, atque ita in hac quæstione visum est Dominico à Soto, in *Institutione de cauendo iuramentorum abusu*, part. 1. c. 9. Et lib. 8. de *iustitiis & iure*, q. 2. art. 1. & q. 4. art. 3. Nec enim deficit promissio saltem implicita ad votum religionis in huius quæstionis specie. vnde par est, quod obligationem ad religionem ex causa voti inductam esse iudicemus. Quia in re illud est obiter adnotandum in quolibet voto, præsertim religionis esse necessariam explicitam, aut saltem implicitam promissionem: nec propositum ingrediendi religionem; & in ea permanendi perpetuo sufficeret, text. elegans in *c. literaturam de voto*. Aliud enim est promittere ingressum & professionem religionis, aliud habere propositum ingrediendi, profitendi, ac perseverandi. Nam qui propositum habet, nec explicitè nec implicitè promittit professionem religionis: cum aliud sit proponere, habet deliberate promittere: sicut eleganter explicat Caietan. lib. 27. *responsionum*, cap. 7. Et Domin. Sot. d. lib. 8. q. 1. art. 3. tametsi Doctores iuris Canonici interpretes non possint excusari à non satis diligenti huius articuli examinatione. sic sane text. in *c. consulti de regular.* dum propositum absolutum sufficere censet ad perpetuam religionem, intelligendum est de proposito absoluto, ex quo tamen possit deduci saltem implicita religionis perpetuę promissio: alioqui minime conueniret ea responso cum cap. *literaturam*. Quod si quis votum fecerit ingrediendi religionem minime pollicitus explicitè, vel implicitè perpetuam religionem censetur voluisse secundum ius, vt tantum gaudeat anni probatione: intra quem possit pęnitere, si viderit eum statum sibi commodum, aut gratum non esse: sic enim Thom. censet in 2. 2. *questi.* 189. art. 4. quem sequuntur Deci. in *c. in presentia de probat. nu.* 55. Archid. in *c. scimus*, l. 2. q. 1. Henric. in *c. statum*, col. 3. de *regul.* & Florent. 3. part. tit. 16. c. 2. q. 4. Syluest. in verb. *religio*, 2. q. 19. & Ias. in *l. si quis heredem n. 1* 3. c. de *insti. & substitut.* Ex mente tamen S. Thomę deducitur fecus esse dicendum, vbi quis votum fecerit, aut promiserit profiteri in aliqua religione, vel esse religiosum, quod & Syluest. not. Imo si quis vouerit fieri religiosum, intelligitur votum istud in anno quidem probationis: non tamen de perfecta, & perpetua religione. Item si vouerit quispiam esse religiosum, ea tamē intentione & mente, vt velit gaudere anno probationis, poterit intra annum ante professionem tacitam vel expressam à monasterio exire, sicuti vtrunque docere conatur Caietan. in d. art. 4. quę omnigomnino notanda sunt ad perfectam voti obligationem, vt sciamus qua ratione teneatur quis ex deliberata promissione ad votum vel religionis vel alterius boni ac pii operis.

§. QVARTVS.

Quibus actibus iuramentum apponi possit.

SVMARIA.

1 Iuramentum propriam & primordialem naturam actus, cui accedit, foris int.

- 2 Accessorium seu accidens sapit naturam principalis.
- 3 Subrogatum sapit naturam eius, in cuius locum subrogatur.
- 4 Accidens alia & natur alia contractus quę dicantur.
- 5 Venditio iurata & prior, an potior sit posteriore non iurata, sed tamen traditio ne firmata. & ibidem intellectus ad text. in *l. quosdam. Cod. de rei vendit.*
- 6 Matrimonium metu contractum iuramento non firmatur.
- 7 Donatio iuramento firmata, an reuocetur naturalitate filiorum, authoritate *l. si unquam. C. de reuoc. donat.*
- 8 Fideiussores an ratione iuramenti amittat beneficium excussionis.
- 9 Emphyteuta qui iuramentum in contractu præstitit, an prius ius emphyteuticę, si canonice solutionem intra biennium omiserit?
- 10 Venditor qui iurauit euersionem præstare, an teneatur si ipsi denunciatio non fuerit.
- 11 Obligatus ad factum an ratione iuramenti cogatur præcisè faceret.
- 12 Pactum prorogata iurisdictionis iuramento firmatum, etiam ante litem restatam excludit pœnitentia & ibidem intellectus ad leg. si conuenerit, ff. de iurisd. omn.
- 13 Pœnitentia cuius eorum qui prorogauerunt iurisdictionem ante litem contestatam, pactum committunt non tollit.
- 14 Fructus pigoris à creditore percepti, an extenuent sortem, & quatenus in eam computentur, licet debitor iurauerit solutionem debiti, & ibidem intellectus ad textum in *c. ad nostram, de iur. iur. and.*
- 15 Iurans saluere certam quantitatem, an possit compensationem obicere, & num. seq.
- 16 Compensatio in deposito opponi non potest.
- 17 Soluisse quis dicitur.
- 18 Compensatio fit fructuum ex pigore à creditore perceptorum cum sortibus iurata.
- 19 Qui iurat alteri nullum grauamen inferre, an possit iure eum in iudicio, vel extra, conuenire.
- 20 Reditus qui dicantur, & an immobilium appellatione veniant.
- 21 Compensatio non fit liquidi ad illiquidum.

Obiter in precedenti §. tractauimus de interpretatione iuramenti iuxta consensum & mentem iurantis, atque item secundum ipsius actus iurati, propriam conditionem & naturam: oportet tamen modo eandem materiam iterum alius exponere, ab origine & radice deducendo, quid de hac re iura explicuerint.

Nam si illud iuris est apertissimum iuramentum propriam adsumere naturam actus, cui apponitur, & secundum eam intelligendam omnino esse. Hoc probatur in *d. l. vii. C. de non numer. pecun.* vbi iuramentum, quo quis iurat soluere pecuniam sibi mutuo numeratam, eam conditionem habet, vt intra biennium possit qui iurauit opponere exceptionem non numeratę pecunię, sicuti paulo ante dictum est. Hęc siquidem promissio soluendi pecuniam numeratam, propriam hanc naturam habet, quod possit intra biennium obicere exceptio non numer. pecun. idem constat. in *c. quoniam admodum de iur. iur. and.* Etenim qui iurat aliquam in vxorem se ducturum, non tenebitur eam vxorem ducere, si post hanc promissionem ipsa fuerit fornicata: quia huius sponsalitię promissionis illud proprium est, quod sponsa non fornicetur: igitur iuramentum non mutat hanc propriam huius actus naturam, facit optimus textus in *leg. vltim. Codic. de lib. casu.* Sed ne quis mihi statim obiciat plures effectus, quos contractus iurati habent, quosq; minime habuissent absque iuramento, inquirere necesse est huius conclusionis verum intellectum. Et sane ita est hęc propositio accipienda, vt de natura propria, & à primordio ipsi actui conuenienti, non de accidentali intelligatur. sic denique iuramentum adsumit actus naturam primordiale, vt ita loquar, nõ accidentalem: ea siquidem propter vim iuramenti plerunq; mutatur, quod satis euidenter ex multis apparebit, quę de effectibus iuramenti traduntur, & à me statim tradentur: & hoc probatur eleganter autoritate Iuriscōnsulti, *leg. item veniunt. §. cum prædixerimus, ff. de peti. hered. vbi distinctio maxima fit inter ea, quę ab initio naturaliter insunt actui, & ea, quę ex accidenti ei conueniunt, vt actio alteri subrogata & secundum primordiale naturam, non secundum accidentalem subrogetur. notat gloss. in *leg. certi conditio. in princip. ff. si certum pet. cuius præter Barto. & Doctores ibi meminit Bald. in cap. vltim. colum. 3. de iur. iur. and. idem Bald. in *l. vnic. §. sed si non. Cod. de rei vxoria actionibus.* eius tamen intellectum examinat Zasius lib. primo *singul. respōs.* cap. 14. ex quibus communi omnium consensu receptum est iuramentum naturam primordiale actus, cui accessit, sequitur non accidentalem: quod notant in specie Aretin. *colum. pen. & Deci. nu. 23. in capitu. 1. de iudic. & ibi Alciat. num. 46.***

Sed tamen dubitatur, quę dicantur naturalia, & accidentalia contractus, vel actus aliquis? Bald. equidem in *l. prima, col. prima. C. commod. eleganter, ac subtiliter scribit, ea quę veniunt accidentaliter triplici ratione contingere, ratione equidem morę, culpę, vel contentione: ea verò dici natu-*